

Halotti csárdás

A 27. SZÁMLA

Sürke esőben, alattomos szélben lopakodom immár két hónapja törzskávéházammá vált kocsmám (vagy ahogy az újdonsült bécsi háziúr, NEMETSCHKEK mondaná: „bejzlim”) irányába, hogy megkezdjem a hazai közgondolkodásban feltehetően fordulatot hozó előadás-sorozatamat a Magyar Mámor történetéről, kitekin-téssel a Magyar Bohém egykor uralkodott, ám mára levitézlett alakjára, miközben fejem-ben zakatol még SZÉCHENYI mondata, mely kimaradt múltkori előadásomból, és ame-lyet most magam elé motyogok: „Adja Isten, hogy jó időben írtam legyen ezen soraimat, mert boldognak érezném magam, ha csak egy egyént is téríthetnék pálinkát üldöző zász-lóm alá, mert a pálinkát tartom hazánk legnagyobb ellenségének.” És ezzel egyidejűleg úgy döntök, hogy ma ásványvizet iszok.

De ki tudná lefesteni meglepésemet, amikor belépve a terembe zongoraszó fogad, és persze azonnal felismerem: JOHANN SEBASTIAN BACH *A fúga művészete* című felfog-hatatlan művéből a *Contrapunctus XIV.* elnevezésű négyszólamú hármashúgy árad, melyet a mester már nem tudott befejezni (a 239-es ütemnél szakad meg a kézirat). A kottán pe-dig a hű fiú, Carl Philipp Emanuel Bach megjegyzése látható: „Über dieser Fuge, wo der Nahme BACH im Contrasubject angebracht worden, ist der Verfasser gestorben.” (E fú-gán dolgozva, ahol a BACH név a kontraszobjektumban megjelenik, a szerző meghalt.)

És nemcsak a zenét ismerem fel, mely most a 239-ik ütemnél félbeszakad és halálos csendbe dermed, hanem természetesen a zongoristát is: KOCSIS ZOLTÁN, kamaszko-rom fényessége, akinek még a legeldugottabb ún. művelődési házban adott koncertjein is jelen voltam az ő kamaszkorában; felnőttkorom örök csodáltja; kezdődő öregkorom folytonos töprengéseinek tárgya; és rádöbbenek, hogy voltaképpen együtt kamaszodtam, nőttem fel és öregedtem vele; és magam elé motyogom, amit BERTRAND RUSSEL írt WITTGENSTEIN-ről, hogy ugyanis talán soha életében nem találkozott még olyasva-lakival, aki ennyire megfelelt volna a zseniről alkotott hagyományos képzeteknek. Hallva a fenséges zenét, ismét rádöbbenek, hogy ZOLTÁN meghalt, és elfog a hála érzete bará-taim, azaz saját képzeletem teremtményei iránt, akik ezzel a felvételével fogadtak, és akik maguk is halálos hallgatásban, élőképként ülnek most az asztaloknál; pohár után nyúló kezük megrökönyödve a levegőben, és magam is megdermedek, lefagyok, és úgy érzem, nincs remény, hogy visszaéletesedjem, ahogy ADY mondaná.

Ám ekkor a FIZETŐPINCÉR lép elém, kezében tálca, rajta pohár vörösbor, és így szól: – Seirből kiált hozzám az Úr: Vigyázó, mit mondasz az éjszakáról? Az én derekam erőtlenséggel megkörnyékeztetett, nagy fájdalmak fogtak meg, mint szülő asszonyok kínjai, gyötrődöm e dolog hallása miatt, és rémület fog el látásakor. Az én szívem reszket, iszonyúság rettent, a kívánatos éjszakát is rettentővé tette nekem. (Ésaiás, 21 :3-4.) Tisztem ma mindössze annyi, hogy felkínáljam e pohár bort a nagy halott emlékére, becsült törzsvendégünk, a VÁNDORFILOZÓFUS megbízásából, ki ma berlini előadása miatt nem tud megjelenni, ám együttérzéséről biztosít mindenkit.

Én pedig – minden ásványvizes eltökéltségem ellenére megmozdulok – kinyújtom kezem, megragadom és felhőrpintem a csodálatosan selymes vörösbor, melytől hirtelen legalább eljutok az ismét ADY által leírt „életes halott” állapotba.

Ám ezt látva és hallva a többiek is megelevenednek,

SZABÓ ERVINNÉ cédulát vesz elő szoknyája korcából, és így szól: – Kedves FILOLÓGUS uram, kiről tudjuk, mit jelentett az életében a roppant halott, nekem is megvan a tisztem, mivel a VÁNDORFILOZÓFUS hagyott nálam egy cédulát felolvasásra, a nagyszerű EDMUND BURKE úr szavait, melyek alább következnek: „A döbbenet nem egyéb, mint azon állapota az elmének, amelyben bizonyos fokú elborzadás kíséretében minden mozgás felfüggesztődik. Ilyenkor az elme annyira megtelítődik önnön tárgyával, hogy semmilyen további tárgyat nem képes befogadni, sem elgondolkodni nem képes azon, amelyik épp lefoglalja”.

De a TÁLTOS most lázadni látszik, és magához ragadja fatális könyvtárosnöje céges (Magyar Művészeti Alkotóház, azaz MAMA) laptopját, és belerivall a terembe:

– Hagyjuk már ezt a filozófiai rizsát, bár látom és belátom, hogy bizonyos hölgyeknél komoly sikert akarhat olykor. Én inkább a nagy barát, PILINSZKY JÁNOS cikkét idézem föl, az *Új ember* 1975-ös szeptemberi számából, az ifjú KOCSIS portréját, ugye, emlékszik, FILOLÓGUS uram? Éltünk már akkor mindketten, és mindketten a Kádár-rendszert akartuk megdönteni, ugye, ugye?!!! Én BARTÓK műveivel a zászlómon, maga meg talán, ha jól orrontom, LUKÁCS GYÖRGY dolgaival. De PILINSZKY fölöttünk állt. Hadd olvassak valamit a cikkéből: „Pár napja – a véletlen kegyelméből – valóban a zene jegyében élek. Kocsis Zoltán Richter meghívására már június 23-án Párizsba érkezett, s baráti körben valóságos »zenei éjszakákat« töltöttünk együtt. Nem volt ez házi koncert, inkább beszélgetés. Játékában két elem ragadott meg leginkább: személytelen odaadása, s ugyanakkor személyiségének hallatlan ereje, fiatalos lendülete és homogenitása. Shelley és Petőfi lehetett ilyen!”

Aztán felnéz, tekintetét körbejárattja, és halkan ennyit nyög: – Szomjúhozom.

És akárha pusztán erre várt volna, a makulátlanul fehér szakácskötenyt viselő NEMETSCHÉK tűnik fel a konyhaajtóban, zsúrkocsit tol maga előtt, rajta boszorkányos illatokkal gőzölgő hatalmas tál. És szedőkanállal a kezében a friss bécsi háziúr már meri is porcelánbögréinkbe a forró aranyat.

– Meg kell mondanom, kedves barátaim – kezdi elbeszélői hangon NEMETSCHÉK –, Wien-beli tartózkodásom alatt megkedveltem eme varázsos italt, melynek Puntsch a neve. És bizonyára a nagy puncskedvelő E. Th. A. HOFFMANN úr is egyetértene velem, hogy gyász ellen legjobban a mámor. Persze óvatosan vele, nehogy úgy járjunk, mint *Az arany virágcserep* címre hallgató örökbecsű kisregényében Anselmus diák, szerelme Veronika, valamint a két derék berlini hivatalnok, Heerbrand irattáros és Paulmann segédtanító. Szikrázó szalamandrákat láttak és mindenféle földszellemeket amint össze-csapnak egymással. Ez a veszély fenyeget minket, mivel a nedű a legfinomabb Kraken rum felhasználásával készült, melyhez a fűszerkeveréket a Grabenen található JULIUS MEINL szolgáltatta.

– Magam, mivel ezen keverékből meglehetősen mennyiséget döntöttem magamba bécsi időszakomban, nem érzem e veszélyt – jelentem ki hetykén, azzal torkomba zúdítok még egy pohárkát a forróságból. – Mert ne felejtsek el, hogy a Mámor Kiskönyvtárban előkelő helyen tartózkodó HOFFMANN kimondottan hasznosnak nevezi a szellem számára mértéktartó kortyolgatást. Idézem: „Tény, hogy szerencsés hangulatban, mondhatni kedvező együttállás esetén, amikor a szellem a töprengést az alkotással váltja fel, a szeszes ita-

Kocsis Zoltán és Pilinszky János. Fotó: Moldován Ákos

lok elősegítik a gondolatok elevenebb pörgését. Ilyenkor a fantázia malomkeréknek tűnik, mire az ember bort zúdít bele, és a hajtómű gyorsabban pereg.”

És mintha helyettem írta volna a *Fölöttébb elegyes gondolatok* című esszéjében: „Ami e pillanatban itt gőzölög előttem, amaz ital, mely úgy keletkezik, hogy konyakot, arakot vagy rumot meggyújtanak, és a föléje tartott rostélyról cukrot csepegtetnek belé. És amikor végül fellobban a kék láng, látom, hogyan röppennek fel izzón és szikrázva a szalamanderek, és miként harcolnak a cukorban lakozó földszellemekkel.”

– Nemzeti tragédia – olvassa most laptopjából SZABÓ ERVINNÉ. – Ezt mondta VIDOVSZKY LÁSZLÓ, a kiváló zeneszerző KOCSIS halálhírére.

– Nemzeti tragédia! – kiált föl a TÁLTOS, és mélyen meríti merőkanalát az immár második tálba. – VIDOVSZKY! Igaza van! Ez tényleg nemzeti tragédia. Emlékszik-e még, FILOLÓGUS uram a Kádár-rendszer megtúrt elemére, az Új Zenei Stúdióra? Kérdem lenne, tisztelt gyülekezet: vajon járt-e FILOLÓGUS uram a Rottenbiller utcában? Mert én rendszeresen jártam a Stúdió koncertjeire – jelenti ki egészen forradalmas hangon. – JENEY, SÁRY, KOCSIS, VIDOVSZKY! Micsoda csapat! Ők adták elő pár éve az ún. Műpában VIDOVSZKY tébolyművét, mely a *Schroeder halála* címet viseli. KOCSIS zongorázott, a többiek meg preparálták közben a zongorát.

– Így van, és ennek tiszteletére engedjék meg, hogy felolvassak pár mondatot egy cikkből, melyet a FILOLÓGUS uramhoz köztudottan közelálló CSONT ANDRÁS írt az estről 2010 decemberében – vág felém kacéran SZABÓ ERVINNÉ.

– Hagyja MELINDA, ne erőlködjön – legyintek. – CSONT nincs többé. Ha jól értesültem, végleg visszavonult.

De a TÁLTOS nem engedi szóhoz jutni barátnőjét, és már olvassa is VIDOVSZKY használati utasítását a műhöz: „A zongorista egyenletes tempóban 61 különböző skálát játszik folyamatosan 1, 2, 3... ..59, 60, 61, 60, 59... ..3, 2, 1 sorrendben, majd újrakezdi a skálázást. Eközben egy előre megadott időtáblázat szerint az asszisztensek a zongora hangjait kipreparálják. A mű végét a zongora teljes elnémulása jelenti. Ha már egyik hang sem szól, a zongorista még néhány skálát némán végigjátszik, azután VÉGE.” – Ez volt a valódi magyar avantgárd! És most döbben belém ezen isteni nedű hatására, hogy VIDOVSZKY mintha ZOLTÁN halálát írta volna meg ebben a műben! – és búsmagyar-ként zokog bele az asztallapba: – Innom kell.

– Nekem meg olvasnom kell, kisuram! – kiált fel SZABÓ ERVINNÉ. – Mert éppen azt írta meg CSONT, amiről te beszélsz! Fülelj csak: „Minden emberi törekvés hiábavalósága és egyben hősiessége is beletartozik a mű jelentéstartományába. Rekvium ez a zenéért és a zenészekért, akik még törekednek valamire, noha már nincs mire törekedni, hiszen minél jobban dolgozik a zongorista, annál kevesebb hangot képes megszólaltatni: a zene ön-maga halálára tör, a zene öngyilkossága a zene egyetlen életfeltétele. A művészet a teremtés során mintegy begyakorolja önmaga halálát.”

– Maradjunk inkább PILINSZKY emlékeinél – próbálom józanabb mederbe terelni a beszélgetést. – Jól emlékszem, és a rádióban hallgattam is a Richtterrel ama régi közös koncertet. És PILINSZKY ezt írta elhunyt barátunkról: „Teremtő tisztasággal játszik, s ugyanakkor halál és gyerekkor egyszerre kísért billentésében. Mindent fölülmúló azonban ráadása: Richter tiszteletére most Chopint játszik. Richter fölállva helyéről csókot dob feléje, s most már valóban megszületik az a bizonyos ritka atmoszféra, amikor minden ellenállás és távolság megszűnik az előadó és hallgatósága között.”

És egyre inkább azt látom és érzem, hogy lassan megszületik köztünk is minden ellenállás és távolság, a puncs perzselő lángokkal izgatja a véráramot, és mintha igaza lenne HOFFMANN figyelmeztetésének, hogy ugyanis „a fényből és földalatti tűzből született szellem szerfölött pimaszul eluralkodik az emberen, hajlik arra, hogy veszélyessé váljon, és nincs ok bízni a nyájasságában, mivel gyorsan arcot vált, és a kedves barátból rémisztő zsarnok lesz.”

És már látom is, ahogy NEMETSCHKEK odalép lemezjátszóhoz, hirtelen megszólal BACH G-dúr francia szvitjéből a *Gigue* tétel, ez a vadul ellenpontozott, aszimmetrikus ritmusokkal tovaszáguldó tánc, ráadásul KOCSIS ifjúkori ideálja GLENN GOULD brutálisan dübörgő előadásában, és kezd minden széttzilálódni, érzem annak lüktetését, amit PILINSZKY így írt le a KOCSIS ZOLTÁN-nak ajánlott versben: „egy tüzes gombostű a fejben”.

Ám ekkor SZABÓ ERVINNÉ felkiált: – Most jött Berlinből egy e-mail, egy újabb EDMUND BURKE-idézet, mintegy vigasztalásképpen, nekünk. Így szól: „Az együttérzés révén lépünk be mások gondjaiba, éppúgy meghatódunk, mint ők, és soha nem lehetünk közönyös szemlélői szinte semminek, amit az emberek tehetnek vagy elsenvedhetnek. Az együttérzést úgy kell fölfognunk, mint valamiféle helyettesítést, melynek révén egy másik ember helyébe lépünk, és ekként a dolgok számos tekintetben éppoly hatással vannak ránk, mint öreá. Legkivált emez elv jóvoltából képes a költészet, a festészet, és egyáltalán a művészet egyik szívből a másikba átsurgatni a szenvedélyeit, mit több, még arra is képes, hogy gyönyört oltson a szerencsétlenségbe, a nyomorba, nélkülözésbe, sőt magába a halálba is.” És kérem, kedves Melinda, közölje egyben az általam olyannyira hiányolt társasággal, hogy honoráriumom egy részét a mai, azaz a 27-ik számla fedezésére kívánom fordítani. Aláírás: A VÁNDORFILOZÓFUS.

És ki tudná leírni a tombolást (hacsak nem HOFFMANN), ami ekkor kitör. A hangszórókból LISZT *Csárdás macabre* című haláltánca robban elő, KOCSIS egyik kedves ráadásszáma, mindenki táncol, a kávéház minden vendége átérzi, hogy a zene tényleg képes gyönyört oltani még a halálba is, és a táncolók közt úgy látom, feltűnik most RÉZ PÁL, KERTÉSZ IMRE, ESTERHÁZY PÉTER és végül KOCSIS ZOLTÁN árnya is; múltjon már el tőlem ez a keserű év – motyogom magam elé félajulatban, és mielőtt végleg összeroppannék, még van erőm odasuttogni nagy halottainknak: – Köszönöm, uraim. Köszönet mindenért. ■ ■ ■